

Luhdikka, mesikka, lakka ja moni muu

Hyvällä marjalla on monta nimeä. Lapsuudessaan kylän kerskoilla oli tarkasti tiedossa, missä oli parhaat pyörtänöt ja luhdat, joissa kirpilät kypsyivät. Makean marjan kasvu-paikkoja ei kerrottu muille, ja katkeraa oli joskus huomata jonkun ehtineen ensin sille apajalle, jossa itse oli päivä-kausia kypsyttellyt satoa. Varahain opin myös, että naapuri-pitäjässä Pohjanmaalla kirpilää sanottiin luhdikaksi tai paikallisella murteella tietenkin luhurikaksi. Biologian tunnilla vasta opin, että tuo tummanpunainen herkkumarja on yleissuomeksi mesimarja, latinaksi *rubus arcticus*. Itä- ja Pohjois-Suomessa taas puhutaan laajoilla alueilla mesikasta.

Mesimarjaa kutsutaan myös maamuuraimeksi. Soilla kasvaa samannäköinen marja, joka on sitten vastavasti suomurain, *rubus chamaemorus*. Sillä kansanomaisia nimityksiäkin on vielä paljon enemmän kuin mesimarjalla. Meilläpäin mentiin

nevalle muura-meen, mutta Ete-lä-Pohjanmaalla noukittiin valokkeja. Raakaa suomurainta kutsuttiin nimellä klupu. Kati Konola on pro gradu -tutkielmassaan selvitelty suomuraimen nimityksiä suomen murteissa ja löytänyt yli 60 sanaa, jolla suomalaiset ovat kypsää tai raakaa herkkumarjaa nimittäneet.

Suomen yleiskielessäkin suomurainta tai muurainta kutsutaan lisäksi lakaksi tai hillaksi, jotka kaikki on mainittu Suomen kielen perussanakirjassakin. Näistä lakka on alun perin itäisten murteiden sana, jonka elintarviketeollisuus näkyy ottaneen omakseen. Pohjoinen sana hilla taas on tullut tutuksi ehkä siksi, että noilla murrealueilla muuraimia nykyään eniten kasvaa. Ranuan hillamarkkinatkin on nimille tuttu tapahtuma. Muita kypsän muuraimen nimityksiä eri murteissa ovat

Konolan tutkimuksen mukaan esimerkiksi lellu, lintti, mämmi ja nevarmarja. Raakaa marjaa taas on nimetty esimerkiksi sanoilla kartti, kloppi, sot-ti tai tuppi. Vanhin sanoista on muurain, joka on uralilaisista kielistä lainattu venäjäänkin, jonka murteissa se esiintyy asussa muroška.

Rakkaiden marjojen monet nimet kertovat niiden ja kielenkäyttäjien suhteen tärkeydestä. Menneinä aikoina niiden merkitys onkin ravintotaloudellisesti ollut suuri. Suomalaisesta kirjallisuudestaakin tunnetaan esimerkkejä siitä, miten muurainsadon kypsyminen on saanut ihmiset liikkeelle. Simo Hämmäläisen Kätkäläisestä muistetaan lakkasuotaan vartioiva isäntä. Kalle Päätalo puolestaan on useissa romaaneissaan muistellut äitiään Riitua ja tämän hillahulluutta. Muuten siivon

ja uskovaisen ihmisen moraalilla muuttui hilla-aikaan täydellisesti. Samoille marjaimille aikovia sai vapaasti johtaa harhaan ja valehdella heille päin naamaa.

Luonnonmarjojen monet nimet kertovat omalta osaltaan kansankulttuurimme moninaisuudesta ja murteidemme rikkaudesta. Ne ovat myös osa sitä suomen kieltä, joka ehkä tulevaisuudessa on yhä harvempien osaamaa. Asun itse kaupunkilähiössä, joka on metsittyneiden alun perin suolle raivattujen peltojen laidassa. Noiden pensaikkoisiksi niityiksi muuttuneiden peltojen pientareilla kasvaa runsaasti mesimarjoja. Käyn niitä joskus napsimassa. Muita ei samoille luhdille ole ollut tunkemassa, vaikkaseudulla on runsaasti lapsiakin. Lähimarketin irtokarkit ovat varmaan parempia. Monikohan lähiön lapsista tietää, mikä on mesimarja, mesikoista tai muista puhumattakaan?

Harri Mantila